

ΥΑΛΙΝΟΣ ΔΑΙΔΑΛΟΣ

1
PRÉLUDE

2
ΔΑΙΔΑΛΟΣ Χ 5

3
ΠΕΝΤΕΛΗ

4
ΛΑΥΡΙΟ

5
POSTLUDE

1_PRÉLUDE

Το Ωδείο Αθηνών είναι ένα δαίδαλον: πολύπλοκο, περίτεχνο, λαμπερό. Αριστούργημα ανυπέβλητης τεχνικής δεξιοτεχνίας, ίσως το ωραιότερο δημόσιο κτίριο της Αθήνας του δεύτερου μισού του προηγούμενου αιώνα. Είναι ένα δαίδαλον -διότι η απλότητά του είναι φαινόμενη: ήδη, μέσα στην αίθουσα που βρισκόμαστε, ένα επίσης πολύπλοκο, πολυγωνικό πλέγμα δοκών -που δεν είναι πλέον ορατό- επιτρέπει την κυκλοτερή διάταξη του αμφιθεάτρου που μας φιλοξενεί και βρίσκεται σε δομοστατική συνέργεια με μία προεντεταμένη δοκό ύψους πέντε μέτρων και μήκους 35, η οποία επίσης κρύβεται μέσα στον επιμήκη τοίχο της υπερκείμενης αίθουσας. Ας ανυψωθούμε εκεί: είχαμε πριν λίγα χρόνια αποτολμήσει την αποκατάσταση της με τον Δημήτρη και τη Σουζάνα Αντωνακάκη. Εδώ η κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει. Ο στόχος ήταν να επανέλθει στην περίτεχνη λάμψη που είχε συλλάβει ο Δεσποτόπουλος, όπως αποτυπωνόταν κρυμμένη στα σχετικά σχέδια που εντόπισα, ανάμεσα σε χιλιάδες άλλα του έργου του, στα αρχεία του Μουσείου Μπενάκη. Δεν είναι μόνον η επαναφορά του αρχικού ρυθμού και της υάλινης διαφάνειας των φεγγιτών της οροφής που έδωσε χώρο σε αυτή την κρυστάλλινη λάμψη. Εστιάζω σε μία λεπτομέρεια, σχετική με το σημερινό, τεχνικό forum: Ο ακουστικολόγος Gottfried Schubert απαίτησε να εισάγουμε μία ανακλαστική επιφάνεια για να επιτευχθεί η ορθότερη μετάδοση της μουσικής. -Πώς όμως να μην καταστραφεί η δύναμη της εγκάρσιας δοκού με αυτή την εισαγωγή; Η λύση ήταν μόνο μία, το γυαλί. Δεν επελέγη εδώ λόγω της διαφάνειας του, αλλά λόγω της ανακλαστικότητας, της ακαμψίας και του σχεδόν μηδενικού του πάχους. Η δε τραπέζια γεωμετρία του επιχειρεί εναρμόνιση με τα άλλα ανακλαστικά πανέλα που είχε σχεδιάσει ο Δεσποτόπουλος -και είχαν μείνει στα χαρτιά. Υπάρχουν λοιπόν και άλλες τεχνικές ποιότητες στο γυαλί, εκτός από την διαφάνεια.

2_ ΔΑΙΔΑΛΟΣ X 5

«Δαίδαλος, η μυθολογία του Τ ε χ ν ί τ η στην αρχαία Ελλάδα»: όπως γράφει η Frontisi-Ducroux, ο “πρόγονος των Αθηναίων γλυπτών, ο εφευρέτης της τέχνης εκείνης που τη διέκρινε το μέτρο και η ηρεμία, ...ο οξυδερκής αρχιτέκτονας του λαβυρίνθου», αλλά και ο βιοτέχνης που «παρουσιάζεται ακόμη ως συνετός και προνοητικός ήρωας μια τολμηρής πτήσης,...ως τεχνικός δίχως ενδοιασμούς». Ο υιός του Ίκαρος έπεσε στην θάλασσα, ο Δαίδαλος -όμως- έφτασε, πετώντας, μέχρι τη Σικελία. Λίγο πριν, ανυψωθήκαμε προς την άνω αίθουσα, ας επιχειρήσουμε πλέον μία πρώτη νοητή πτήση με 5 σταθμούς -εστιάζοντας και πάλι σε επίσης 5 υάλινα σημεία, ξεκινώντας από την Κρήτη -όπως και εκείνος.

Ηράκλειο: Το γλυπτικό κέλυφος της κατοικίας, αποκολλημένο από τη σκουρόχρωμη βάση του, παρουσιάζει δύο καμπυλόσχημες εκτομές, που διανοίγουν δύο υπαίθριους χώρους στα άκρα του. Οι υάλινες επιφάνειες που ορίζουν τον κλειστό χώρο ακολουθούν την καμπύλη τομή της οροφής, εξασφαλίζοντας την περικλειστή θέαση της κίνησης του ήλιου.

Μέγαρο: Αν και η μεγάλη υάλινη όψη στο βορρά ανοίγει την Κατοικία στην μαγνητική παρουσία του απέναντι ορεινού όγκου, είναι το βράδυ που μια αντιστροφή της διαφάνειας -σε ένα ερημικό πεδίο- αποκαλύπτει ένα σχεδόν θεατρικό εσωτερικό του οποίου από τα έξω θέαση είναι σχεδόν ηδονοβλεπτική.

Κηφισιά: Δεν είναι μόνον η επιθυμία απόλυτης ένωσης με τον μικρό κήπο που επέβαλε την απόσπαση από το έδαφος και τα σχεδόν 4 μέτρων αποσυρόμενα υαλοστάσια, είναι και η αυτοσχέδια επίλυση της ανθεκτικότητας στην ανεμοπίεση που τα έκανε τεχνικά εφικτά μέσα από την ενσωμάτωση κρυφών, κατακόρυφων κοιλοδοκών.

Συκάμινο: Σε μία κατοικία 60 μέτρων που γεννιέται από το έδαφος, ως κέλυφος προστασίας της εσωτερικής ζωής της, η υάλινη διαφάνεια των στοιχείων που την υπερυψώνουν όφειλε κυρίως να προστατεύει εκείνα και το δομοστατικό τους σφρίγος και όχι την επαφή με το έξω -η οποία όμως παραμένει ισχυρή.

Εύβοια: Σε ένα κατά τα άλλα αιχμηρό, αυστηρό, ευθειογενές πρίσμα που ανοίγεται μέσω υαλοστασίων ταυτόχρονα στη θάλασσα και στην προστατευμένη του αυλή, είναι οι δύο μικρές υάλινες καμπύλες που δοκιμάζουν την σύγχρονη, τεχνική ευελιξία του υλικού και εξασφαλίζουν συνέχεια με το έξω.

3__ΠΕΝΤΕΛΗ

Και από την Εύβοια, στην Πεντέλη -σε μία μεγαλύτερη στάση: Πρόκειται για μία Κατοικία, η οποία μοιάζει να σχίζεται στα δύο ώστε να ενσωματώσει το υπαίθρο, ώστε ο χώρος που βιώνει κανείς από μέσα να είναι εντέλει ένα ευρύ ορθογώνιο -παρόλο που οι κλειστοί χώροι όντως ορίζονται από δύο τραπέζια, συνδεδεμένα με μία υάλινη γέφυρα. Προς τον βορρά, η κουζίνα και η τραπεζαρία -προς τον νότο, ο χώρος καθιστικού. Η υλική διάρθρωση υπηρετεί αυτή την ιδέα και είναι αυστηρή: σκληρό όριο από ανεπίχριστο σκυρόδεμα προς τα έξω, απόλυτη, υάλινη διαφάνεια προς τα μέσα.

Έχουμε επομένως σε αυτή την Κατοικία μία αντιστροφή της τρέχουσας χρήσης των υαλοστασίων, η οποία συνήθως υπηρετεί την απαίτηση για εξωτερική θέα: η θέα, ή θέαση είναι προς τα μέσα, προς το ε σ ω τ ε ρ ι κ ό. Μια διαμήκης μεταλλική πέργκολα έρχεται να συμπληρώσει τον υπαίθριο χώρο, έτσι ώστε η διαρρέουσα κατακόρυφη φύτευση να αμβλύνει τον στιλπνό, γεωμετρικά αιχμηρό χαρακτήρα των συνεχόμενων υαλοστασίων. Η διάρθρωση τους, συμπληρώθηκε από στενές κατακόρυφες σχισμές αερισμού, σε κατάλληλες θέσεις.

Η συνθετική και ταυτόχρονα τεχνική πρόκληση όσον αφορά τη χρήση του γυαλιού, ήταν όμως αλλού: Μία εγκάρσια δοκός από σκυρόδεμα μεταφέρει τα φορτία της κεκλιμένης οροφής σε ένα υποστύλωμα που εδράζεται στο όριο της κολυμβητικής δεξαμενής. Ο λόγος αυτής της δομοστατικής ακροβασίας δεν είναι ασφαλώς μορφολογικός -αν και η γλυπτική του υπόσταση είναι επίσης έντονη. Ο λόγος ήταν η ενοποίηση του χώρου του καθιστικού με εκείνου της πέργκολας σε συνέχεια της τραπέζιας γεωμετρίας του, εφικτή μόνον αν το συρόμενο υαλοστάσιο διαστάσεων 5 Χ 3,3 μέτρων μπορούσε πλήρως να απομακρυνθεί, ιστάμενο πλέον δίπλα στο υποστύλωμα που μοιάζει να εδράζεται στο νερό. Το υαλοστάσιο κατασκευάστηκε για λόγους τεχνοοικονομικής εφικτότητας σε δύο μέρη, ενώ ο μηχανισμός του είναι ασφαλώς ηλεκτρικός. Πλήθος κατασκευαστικών λεπτομερειών συνοδεύουν αυτή την επίλυση -τόσο όσον αφορά την μεταλλική κατασκευή υποδοχής του πλαισίου του κουφώματος, όσο και τον ίδιο τον μηχανισμό κύλισης.

Σε αντίθεση με αυτό τον αναγκαία τεχνολογικό χαρακτήρα, μία δαιδαλώδης, ανηρτημένη, καμπυλόσχημη, συνεχής φωτεινή γραμμή μέσα στον μεγάλου ύψους εσωτερικό χώρο στάθμευσης έρχεται εμπρόθετα να πολλαπλασιάσει τις ανακλάσεις στα περιβάλλοντα υαλοστάσια.

4_ΛΑΥΡΙΟ

Και από την Πεντέλη, πάλι στη θάλασσα, στο Λαύριο. Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο, ο Εθνικός Υπερυπολογιστής «Δαίδαλος» εγκαθίσταται στο εσωτερικό ενός από τους πρώτους Ηλεκτρικούς Σταθμούς της Χώρας, ένα μοναδικής δύναμης λίθινο κτίριο, μήκους 65 μέτρων και ύψους 10. Το κυρίως στοίχημα ήταν η διασφάλιση της στιβαρής μνημειακότητας του υπάρχοντος. Το εσωτερικό του είναι ήδη έγκυρο, και ως μορφή και ως κατασκευή, υποδεχόμενο ήδη από το 1903 την αιχμή της τεχνολογίας.

-Πώς όμως θα μπορούσε να γίνει η ένθεση ενός νέου κελύφους, χωρίς αυτό να αναιρέσει την μνημειακότητα του λίθινου ορθογωνίου; Η λύση ήταν μόνον μία έλλειψη - και μάλιστα, υάλινη. Μία διάφανη, διαμήκης, τεταμένη έλλειψη την οποία, εισερχόμενος κανείς στον χώρο, δεν αντιλαμβάνεται ως ανταγωνιστική του, μία διάφανη έλλειψη-κιβωτός που υποδέχεται ένα πολύτιμο σύστημα: με υπολογιστική δύναμη 89 PetaFlops, θα είναι το ισχυρότερο στην Ελλάδα και ένα από τα κορυφαία στην Ευρώπη, ενώ θα υποστηρίζεται από εκτεταμένους μηχανολογικούς χώρους στα πρώην Υπόστεγα της Καμινείας, με ένα νέο φρέαρ να επιτυγχάνει τις αναγκαίες συνδέσεις με τον υπόγειο ελλειπτικό χώρο κάτω από τον Υπερυπολογιστή.

Με δεδομένη την μοναδική γερανογέφυρα που δεσπόζει στο εσωτερικό, τα κατακόρυφα υαλοστάσια της έλλειψης έχουν ύψος 3,21m και απαρτίζονται από 32 ευθύγραμμα και 18 καμπύλα τεμάχια πλάτους 1,80m και πάχους 12+12mm, από διπλούς, ultra clear υαλοπίνακες, συγκολλημένους με μεμβράνη ασφαλείας. Εκείνοι της οροφής είναι τριπλοί και οι διαστάσεις τους ακολουθούν ένα πλέγμα δοκών, οι οποίες στο εσωτερικό της έλλειψης έχουν σχεδιαστεί μεταλλικές. Αντιθέτως, οι περιμετρικές δοκοί κατασκευάζονται επίσης υάλινες, με ύψος 20 εκατοστών, σε διάταξη τριών τεμαχίων, ενώ οι δοκοθήκες που συνδέουν τα υάλινα δοκάρια και τα κατακόρυφα τοιχώματα προσαρμόζονται στις εκάστοτε μεταξύ τους κλίσεις.

Ο υπερυπολογιστής έχει δανιστεί το όνομα του μυθικού Τεχνίτη, αλλά μαζί με το υάλινο περίβλημα του είναι επίσης, ένα δαίδαλον: από τα παλλόμενα, φωτεινά του racks, οι πολύπλοκες ανακλάσεις σε καμπύλα υαλοστάσια, δοκούς και τοιχώματα πολλαπλασιάζονται εμπρόθετα από το στιλπνό, υπερανακλαστικό, σχεδόν υγρό δάπεδο, κυανής απόχρωσης. Η Ducroux σημειώνει: «Η λάμψη, εκτυφλωτική ή σπινθηροβόλος, που εκπέμπει το δαίδαλον είναι, ..., το κυριότερο μέσο δράσης του. ...Μπορεί να ειπωθεί ότι στο περιβάλλον του δαιδάλου απαντά όλο το σημασιολογικό δίκτυο του φωτός, ...από τη λάμψη ως τη στιλπνότητα και από την ακτινοβολία ως τη λαμπρότητα.» Σε αυτό το υάλινο έργο, η ιδιότητα της ανάκλασης είναι σημαντικότερη από εκείνη της διαφάνειας.

5__POSTLUDE

Μέρος 5ο: στο κύκνειο άσμα του, το Βιβλίο των Εικόνων, τα γέρικα χέρια του Godard ξετυλίζουν ένα φιλμ πάνω από την μονταζιέρα, με τον ίδιο να ψιθυρίζει: “η πραγματική συνθήκη του ανθρώπου, είναι να σ κ έ φ τ ε τ α ι με τα χέρια του». Παλάμη, 5 δάκτυλα, δεξιότεχνία -μέσα από 5 μόλις δάκτυλα. Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για τον πατέρα του Δαιδάλου, δύο από αυτές τον Ευπάλαμο, ή τον Παλαμάωνα. Η Frontisi-Ducroux σημειώνει: «Τα δύο αυτά ονόματα σχηματίστηκαν σαφώς από τη λέξη παλάμη, ... Ο όρος ...παλάμη τονίζει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της τεχνικής επιδεξιότητας και της δημιουργικής ικανότητας του χεριού», επιβεβαιώνοντας «...τη στενή σχέση που συνέδεε, στα μάτια των Ελλήνων, τη χειρωνακτική επιδεξιότητα -την παλάμη- και αυτή την κατηγορία της πνευματικής ευφυΐας, την μήτιν.» Σε μία άλλη εκδοχή, πατέρας ήταν ο Μητίωνας. -Πώς τα παραπάνω είναι σχετικά με το τεχνικό μας Forum για το γυαλί; Μα γιατί σε πείσμα όλων των Υπερυπολογιστών, όλης της AI -ή Τεχνητής Ευφυΐας- όλης της υψηλής τεχνολογίας του γυαλιού -που από την βιομηχανική επανάσταση οδήγησε σε ακόμη μεγαλύτερες και τελειότερες επιφάνειες- η κατασκευή, η κάθε κατασκευή παραμένει χ ε ι ρ ο π ο ί η τ η. Απαιτώντας επιδέξιες παλάμες και πνευματική ευφυΐα: από το σχεδιαστήριο, έως εκείνες που οδήγησαν με ασφάλεια το μεγάλο υαλοστάσιο της Κατοικίας της Πεντέλης στη θέση του. «Να σκέφτεσαι με τα χέρια σου». Δεν είναι μάλλον αναμεσά μας, αλλά αυτό το forum είναι και δικό τους.